בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו והחזירו מותר באכילה [א][א]הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד [ב][ב]חותך מעובר שבמעיה מותר באכילה [ג]מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה זה הכלל דבר שגופה אסור [ג]ושאינה גופה מותר: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב [ד]ואבר עצמו אסור מאי טעמא דאמר קרא [ד]ובשר בשדה טרפה לא תאכלו [ה]כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר תנן בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו והחזירו מותר באכילה מאי לאו אאבר לא אעובר אי אעובר מאי איריא החזירו אפילו לא החזירו נמי הוא הדין אף על גב דלא החזירו ואיידי [ה]דקא בעי מיתנא סיפא הוציא את ראשו אף על פי שהחזירו הרי זה כילוד תנא נמי רישא החזירו וסיפא מאי קמשמע לן דכיון דיצא ראשו הויא לה לידה [ו]תנינא איזהו בכור [ד]לנחלה ואינו בכור [ה]לכהנים הבא אחר נפלים אף על פי שיצא ראשו חי או בן ט' שיצא ראשו מת טעמא דראשו מת הא ראשו חי הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי וכי תימא אשמעינן באדם וקא משמע לן בבהמה דאדם מבהמה לא יליף דאין פרוזדור לבהמה ובהמה מאדם לא ילפא דחשיב פרצוף פנים דידיה הא נמי תנינא [ז]שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה אי אמרת בשלמא החזירו דרישא דוקא תנא סיפא אטו רישא אלא אי אמרת לא דרישא דוקא ולא דסיפא דוקא למה ליה למתנייה כלל לא לעולם אעובר וכדאמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך [ח]הכא נמי לא נצרכה אלא למקום חתך ת"ש בהמה המקשה לילד הוציא עובר את ידו והחזירה ואחר כך שחט את אמו מותר באכילה שחט את אמו ואחר כך החזירה אסור באכילה [ח]הוציא את ידו וחתכו ואח"כ שחט את אמו שבחוץ טמא ואסור ושבפנים טהור ומותר [י]שחט את אמו ואחר כך חתכו הבשר

רש"י

בהמה המקשה לילד. בשעת שחיטה: **והחזירו.** קודם שחיטה: **מותר באכילה.** ובגמרא מפרש מאן מותר: **הרי זה כילוד.** ותו לא מהניא ליה שחיטת אמו וצריך שחיטה לעצמו אם נמצא חי ואם נמצא מת הרי הוא כנבלה: **חותך מעובר שבמעיה.** והניח החתיכה בתוכה: **מותר.** בשחיטתה כדיליף בגמרא[ט] מכל בבהמה תאכלו: **מן הטחול ומן הכליות.** של בהמה עצמה: **אסור באכילה.** ואע"פ שהניחו בבהמה לא הותר בשחיטתה. להכי נקט טחול וכליות משום דמידי דלא מיטרפא הוא: **גמ' ואבר עצמו אסור.** באכילה מאחר שיצא ממחיצתו קודם שחיטה ואע"פ שהחזירה קודם לכן: **ובשר בשדה.** כלומר חוץ למחיצתו דהיינו לאויר שרחם זה הוה ליה מחיצה להתירו בשחיטה וכיון שיצא הרי הוא כטרפה ולא תאכלו. וכל מי שיש לו מחיצה ויצא כגון בשר קדשים שיצאו נמי מהאי קרא נפקא לן (מכות דף יח.): **לא אעובר.** ואשמועינן דמשום יד לא הוי כילוד: **אפי' לא החזירו נמי.** דעובר נפקא לן לקמן מבהמה בבהמה אותה תאכלו: **וסיפא.** גופה מאי קמ"ל דקאמרת רישא תני משום סיפא: **בכור לנחלה.** בעינן ולד שיהא ראוי לחיות ואי לא ראוי לחיות לא מפקע את הבא אחריו מליטול פי שנים דכתיב (דברים כא) ראשית אונו מי שלבו דוה עליו יצא ולד שאינו של קיימא שאין לב אביו דוה על מותו[י] אבל מפדיון הבכור פוטר הוא את הבא אחריו שהרי זה פטר את הרחם: **נפל.** שלא כלו חדשיו: **אע"פ שיצא ראשו חי.** והחזירו ויצא אחיו שכלו חדשיו אין לידת הראשון מפקעתו מלהיות בכור לנחלה שאפילו נולד הנפל כולו אינו מפקיע את הבא אחריו שאין לבו דוה עליו וכל שכן אם יצא ראשו מת. והאי דנקט ראשו משום בכור לכהן נקט ליה וביציאת ראשו הוי ילוד ופוטר את אחיו מבכור לכהן: **או.** הבא אחר בן תשעה אפי' יצא ראשו של ראשון מת הויא לידת הראשון לידה ואין הבא אחריו בכור לכהן אבל הבא אחר בן תשעה שיצא ראשו חי בכור לנחלה נמי לא הוי. אלמא ראש הויא לידה: **וכי תימא אשמועינן באדם.** דביציאת ראשו הוי כילוד והדר אשמועי' בבהמה דאדם מבהמה לא יליף דבהמה לית לה פרוזדור לפני בית הרחם שלה וגלוי הוא ומכיון שהראש יוצא לידתו ניכרת אבל אשה אין רחמה בגלוי שהירכים הוו לה כעין פרוזדור ואין יציאת הולד ניכרת יפה עד שיצא רובו: **הא נמי תנינא.** בבהמה נמי תנינא במתניתין בפירקין דראש הוי לידה דקתני שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה אפילו מה שהיה בפנים בשעת שחיטה לפי שהשליא סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה וחיישינן דלמא בההיא מקצת דנפיק יצא הראש והוי כילוד הלכך כולה אסורה דשדינן לה בתר רישא אלמא ראשו תנן דהוי לידה וסיפא דקתני החזירו לא אצטריך: **א"נ בשלמא החזירו דרישא דוקא.** ולמישרי אבר גופיה איכא לתרוצי סיפא דתני החזירו משום רישא אלא אי אמרת מותר דרישא אעובר קאי אבל אבר אסור דחזרה לא מהני אמאי נקט החזירו: **לעולם.** מותר דקתני אעובר ודקשיא לך חזרה מאי אהני למקום חתך מהניא דאם לא החזיר צריך להניח ממה שבפנים לצד החיצון ולחותכו שמקום החתך הבדלת החיצון והפנימי אסור מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה בבהמה דלאו בתוכה הוא אבל החזירו א"צ לחתוך לצד פנים אלא מגלגל וחותך ומקום חתך מותר דקרינא ביה בהמה בבהמה ומשום בשר בשדה ליכא דהא לא יצא ממחיצתו. והא דרב נחמן לקמן [ע"ב]: **שבחוץ טמא.** דילפינן מהעור והרוטב (לקמן דף קכח:) שאבר מן החי מטמא כאבר מן הנבלה מוכי ימות מן הבהמה [ויקרא יא]: **שבפנים טהור.** שמחיים לא קבל טומאת אוכלין:

הבשר

תוספות

בהמה המקשה. כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר. כדדריש לקמן דומיא דטרפה דאין לה היתר: **סיפא** מאי קמ"ל דכיון שיצא ראשו הויא לידה תנינא. וא"ת ודילמא איצטריך לאשמועינן אע"ג דהחזירו הוי כילוד דמהסיפא דבכורות לא שמעינן אלא בלא החזירו וי"ל דפשיטא ליה דכיון דבלא חזרה הויא לידה כי החזירו נמי לא כלום הויא ומיהו אי לאו ההוא דבכורות לא הויא קשיא ליה אמאי איצטריך ליה למיתני החזירו דכיון דאצטריך לאשמועי' דיציאת ראש הויא לידה אשמועינן נמי אגב אורחיה דחזרה לאו כלום הוא אבל כוליה בבא לית ליה למיתני משום האי חידוש פורתא וזה נמי אין להקשות דהכא אצטריך לאשמועינן דאפי' מה שבפנים אסור דלרב יהודה אסור קאי אעובר והא לא שמעינן מההיא דבכורות דהא נמי פשיטא דכיון דחשיב כילוד ואפי'[כ] מה שבפנים אסור כיון שהולד שלם ובנמתך הוא דמיבעיא ליה לקמן כמו שאפרש לקמן בעזרת האל: **טעמא** דראשו מת הא ראשו חי כו'. תימה דהוה ליה למפרך בפשיטות מדקתני ואין בכור לכהן א"כ מכי יצא ראשו הוי כילוד וי"ל משום דאיכא למדחי מאי ראשו רובו כדדחי בפ' יש בכור (בכורות מו:) דאמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים ופריך ליה מהא דאין בכור לכהן ומשני מאי ראשו רובו פירוש יצא ראשו וגם יצא רובו אא"כ ופריך ונימני רובו ומשני דנקט ראשו למידק הא ראשו חי בכור לנחלה נמי לא הוי הלכך עיקר פרכיה מהאי דיוקא והוה מצי למיפרך הכא ממתני' דנדה דתנן (דף כח.) יצא כדרכו משיצא רוב ראשו ואיזו רוב ראשו משתצא פדחתו: **אדם** מבהמה לא יליף דאין פרוזדור לבהמה. [א]האי פרוזדור דהכא לא הוי כי ההוא דיוצא דופן (נדה דף מב:) דאמר דמכי הוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור הוי כילוד דאי כפרוזדור דהתם איירי הכא מה היה יכול הפרוזדור לעכב הלידה כיון שהראש חוצה לו אלא פרוזדור דהתם הוא בית החיצון ודהכא הוא עובי הירכים המכסים את הרחם שבין הירכים כדפ"ה ומש"ה לא חשיב כילוד ביציאת ראש חוץ לרחם ואין תימה על שהלשון שוה והפירוש משתנה דכי האי גוונא אשכחן בפ' הלוקח בהמה (בכורות דף כ.) דאמר רבי [יהושע] טיטוף פוטר מבכורה דחשיב הטיטוף ולד ולא הוי ההיא טיטוף ולד כי האי דפ' המפלת (נדה דף כט.) דרוב יולדות מטנפות: **שליא** שיצתה מקצתה אסור באכילה. אפי' מה שהיה בפנים בשעת שחיטה וא"ת היכי מוכח מיניה דבראש הוי כילוד דלמא משום דגזרינן מקצתה דמהא נמי דחי לה בפ"ק דב"ק (דף יא.) דקאמר אמילתא דרבי אלעזר מאי קא משמע לן דאין מקצת שליא בלא ולד תנינא שליא שיצתה מקצתה כו' וי"ל דאם איתא דביציאת הראש לא הויא לידה לא היה ראוי לגזור כיון דבמקצתה אי אפשר בשום פעם לבא לידי חשיבות לידה ומהכא ליכא למפרך לשמואל דאמר בפ' יש בכור (בכורות דף מו:) דאין הראש פוטר בנפלים °דדילמא היינו דוקא בבהמה אבל באדם לא שמעינן מהכא דהא דקתני סיפא כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה היינו לענין שליא דהוי סימן ולד: **כסימן** ולד באשה כך סימן ולד כו'. [ב]וא"ת מאי פשוט יותר בזה מבזה וי"ל משום דתנן בנדה (דף כה.) דבאשה הוי שפיר סימן ולד לכך קאמר דאע"ג דבבהמה לא הוי שפיר סימן ולד מ"מ בשליא שוה לאשה[ל]:

ואליבא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהלכות מאכלות אסורות הל' טו סמג לאוין קלו טוש"ע י"ד סימן יד סעיף א:

ב ב ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ו [וסימן סב סעיף ב]:

ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

ד ה מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' י טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ו:

ה ו מיי' פי"א מהלכות בכורים הל' טו סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כב:

ו ז ח מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורות הל' יא ועי' בהשגות ובמ"מ ובפ"ב מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ט סמג לאוין קלו טוש"ע י"ד סי' יד סעיף ב:

◆

שיטה מקובצת

א] האי פרוזדור דהכא לא הוי. נ"ב עי' תוס' בכורות דף מ"ז ע"ב ד"ה דאדם: ב] וא"ת מאי פשוט יותר בזה מבזה. נ"ב עי' תוס' בכורות דף י"ט ע"ב ד"ה ובנסה:

◆

רבינו גרשום

בהמה המקשה לילד כו'. כלומר מחמת קישוי הוציא עובר את ידו מבית הרחם והחזיר ואח"כ שחטו את אמו מותר באכילה העובר דאע"ג דהוציא ידו לא חשוב יוצא חוץ ממחיצתו אבל הוציא ראשו הרי זה כילוד אע"פ שהחזירו ואסור כולו אע"ג דשחטו את אמו לא מעלי ליה שחיטה: מ"ט דאמר קרא ובשר בשדה טרפה כלומר כיון שיצא ממחיצתו הרי זה כטרפה מה טרפה דאין לה היתר אף זה אין לה היתר וטעם זה [בעינן] לפרושי לקמן: תנינא הבא אחר הנפלים כו'. כלומר [א] ולד דאמר אדם הבא אחר הנפלים אע"פ שהנפל הוציא ראשו חי כלומר לא כלו לו חדשיו או הנפל היה בן ט' חדשים שכלו לו חדשיו והוציא ראשו מת הבא אחריו בכור לנחלה דכתיב כי הוא ראשית אונו כיון דנפל לא כלו לו חדשיו ובן ט' שלא הוציא ראשו אלא מת לא חשוב ראשית אונו אלא הבא אחריו אין בכור לכהן דנפל כיון דהוציא ראשו חי הוא היה בכור או בן ט' שהוציא ראשו מת ואין לו לכהן חמש סלעים מן האחרון: דאין פרוזדור לבהמה וכיון דהוציא ראשו מיד חשוב כילוד דחשיב פרצוף פנים דידיה. כלומר (כיון) [הלכך] דהוציא ראשו מיד חשוב כילוד וליכא (למימר) [למילף] בבהמה: הא נמי תנינא שליא שיצתה מקצתה. כלומר בהמה נמי תנינא דיציאת ראשו חשוב שליא שיצתה מקצתה דאמרי' אין שליא בלא ולד וכיון שיצתה מקצתה ודאי עם ראשו יצאה ואסורה באכילה דיצאה חוץ למחיצתה: אי אמרת בשלמא החזיר דרישא דוקא. כלומר הוציא עובר את ידו והחזירה מותר באכילה האבר וטעמא דהחזיר דשחיטת אמו מטהרתו אבל לא החזיר אסור והחזיר דווקא תנא סיפא הוציא ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד דהא בבא לא צריכא דתנינא במקום אחר כדאמרינן שליא שיצתה מקצתה אמטול רישא דווקא אלא אי אמרת לאו דרישא דווקא דפרישית הא דתנן מותר באכילה אעובר והחזיר לאו דווקא ה"ה דאע"ג דלא החזיר וסיפא נמי לאו דוקא היינו הוציא ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד דתנינא במקום אחר למה לי למיתניה כלל: לא לעולם אעובר. כלומר הא דתנן החזירו מותר באכילה אעובר תנן אבל אבר עצמו אסור באכילה ואי פרכת מאי אריא החזירו אפי' לא החזירו נמי לא נצרכה אלא למקום חתך אם החזיר מקום חתך מותר ואי לא החזיר מקום חתך אסור: שחט את אמו ואח"כ החזירו. אסור באכילה דאין שחיטת אמו מטהרתו דלא הוה האבר במעי אמו כי שחטה: חתכו ואח"כ שחט את אמו שבחוץ כו'. כלומר דמחיים לא מקבל טומאה: שחט אמו ואח"כ חתכו הבשר מגע נבלה דדמי כשחתכו כמי שנוגע הנבלה בטהור כדבעינן לפרושי בגמ' (לקמן עב.):

מסורת הש"ס

א) בכורות מו:, ב) לעיל נה. וע"ש לקמן עג., ג) [פירש"י על זה תמצא לקמן סט. ד"ה דכל שאינו גופה וכו'], ד) [מכות יח. זבחים פב:], ה) [סנה' ל. ושם נסמן], ו) בכורות מו., ז) לקמן עו. ב"ק יא., ח) [לקמן עב.], ט) [לקמן סט.], י) [ב"ב קיא:], כ) נ"א: אפי', ל) [ועי' תוס' ב"ק יא. ד"ה כסימן],

◆

תורה אור השלם

1. וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ: שמות כב ל

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שליא וכו' דדילמא היינו דוקא בבהמה. עי' תשובת פנים מאירות ח"ב סימן ז:

◆

מוסף רש"י

הוציא את ראשו. הוציא העובר את ראשו בשעת שחיטת אמו, הרי זה כילוד, ואינו ניתר בשחיטת אמו (בכורות מו:). חותך מעובר שבמעיה. שבמעי הבהמה ולא יצא מתוכה, מותר באכילה. מותר אותו אבר באכילה וניתר בשחיטתה כעובר עצמו, וטעמא מפרש (לקמן סט:) מכל בבהמה תאכלו (לעיל נה:). ושאינה גופה. אלא מן העובר ונמצא בתוכה מותר (לקמן סט.). כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו. בגלוי בשדה שאין לו מחיצה, הרי הוא כטריפה ולא תאכלו (קדושין נח.) מבשדה יתירה קא דריש, כשדה שאין לו מחיצות (מכות יח.). הבא אחר נפלים. שיצא ראשו של נפל חי, כגון שהיו תאומים, אחד נפל ואחד כלו לו חדשיו, והוציא נפל ראשו חי והחזירו ויצא חברו וקדמו ויצא, זה האחרון בכור לנחלה, דראשון לא הפסידו, ואע"ג דראשו שהוציא הראשון חשוב לידה מעליא, מ"מ לגבי נחלה כתיב ראשית אונו, מי שלב אביו דוה עליו אם מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון דלאו בר קיימא הוא ואין לבו דוה עליו, אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון, דכפטר רחם תליא מילתא והרי ראשון פטר את הרחם (בכורות מו.). או בן ט' שיצא ראשו מת. והחזירו ויצא, אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון יצא חשיב שאין הלב דוה עליו, ולענין כהן פטר רחם הוא, אבל יצא ראשון ראשו בן ט' חי ואח"כ החזירו ומת, בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו (שם). שליא. של בהמה, שיצתה מקצתה. קודם שחיטת הבהמה, אסורה באכילה. כולה, אע"פ שאין בה ולד, ה"נ סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה, כלומר מפני שהשליא סימן ולד בין באשה בין בבהמה, שאין שליא בלא ולד אלא שנימוק, וחיישינן שמא באותו מקצת שיצא קודם שחיטה היה רובו של עובר וקיי"ל יצא רובו הרי זה כילוד ואינו ניתר בשחיטת האם (ב"ק יא.). ואע"ג דלא נפק אלא פורתא, וליכא למימר כל מיחוי הולד היה שם, שמא באותו מקצת יצא ראש הולד והרי הוא כילוד (לקמן עו.).

[א] נראה דל"ל כלומר תנינא דהוציא ראשו הוי"ל לידה דאמר אדם הבא וכו'.